

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, י"ג כסלו תשפ"א

מסכת פסחים ח' - י"ד ♦ שביעית ט', ב' - ט', ז'

גליון מס' 1123

השבוע בגליון

- ♦ בדיקת חמץ לפני הזמן - מותר?
- ♦ ליל י"ד - מועד אחרון או ראשון?
- ♦ איסור חמץ אחד - שתי הגדרות שונות

- ♦ השעה - שישים דקות או 1/12 מהיום?
- ♦ ערב פסח ארוך מהרגיל
- ♦ לחם משנה בערב פסח שחל בשבת

דף ח/א אכסדרה לאורה נבדקת

בדיקת חמץ לפני הזמן - מותר?

מצוות בדיקת חמץ נתקנה על ידי חכמים לליל ארבעה עשר בניסן, הן מפני שבשעה זו אנשים מצויים בבתיהם והן מפני שאור הנר יפה לבדיקה ולהבחנה בפרטים קטנים. רבים נוהגים לבדוק מקומות מסויימים לפני ליל בדיקת חמץ, אם מפני שבתם גדול, או מפאת רצונם לאכסן מוצרי פסח במקומות מסויימים. הבה ניתן את דעתנו על השאלה הבאה.

הדלקת נרות חנוכה בכ"י בכסלו: סמוך לחנוכה נוכח יהודי כי לא יעלה בידו להדליק את נרות חנוכה מסיבות שונות, ולפיכך החליט, כי בשבוע שלפני חנוכה יקפיד להדליק בכל יום נרות חנוכה, כדת וכדין... ברי כי לא עשה ולא כלום. חבל על השמן שנשרף. חכמים קבעו מתי מצוות הדלקת נרות חנוכה, והמבצעה במועד אחר, לא עשה ולא כלום.

מדוע איננו מתייחסים כך ליהודי המבקש לקיים מצוות בדיקת חמץ טרם מועדה?! הנה, רבא אומר, כי "אכסדרה לאורה נבדקת", היינו: במקום מוקף שלש מחיצות וצדו הרביעי פתוח, ניתן לערוך בדיקת חמץ גם לאור היום מפני שאין צורך בנר. לכאורה, מאחר שחכמים תקנו לבדוק בליל ארבעה עשר בניסן, כיצד מקיים יהודי זה את המצווה ביום י"ג בניסן? הרי לא הגיע זמן המצווה. ובכן, לדעת הב"ח נחלקו הראשונים בפירוש דברי רבא (עיי' ב"ח ס"י ת"ג ד"ה "ומיהו").

ליל י"ד - מועד אחרון או ראשון? רש"י והרי"ף מפרשים, כי תקנת חכמים לבדוק בליל י"ד, לא נועדה להגביל את הבדיקה לליל י"ד בלבד, אלא לסמן מועד אחרון. כלומר, הרוצה לבדוק חמץ קודם לכן, נוהג כשורה, אך יש להקפיד לבדוק עד ליל י"ד בניסן.

ברם, הרא"ש וראשונים נוספים חולקים וסוברים, כי אכן זמן מצוות בדיקת חמץ נקבע על ידי חכמים לליל י"ד בלבד. ואילו רבא מתייחס לאדם שאיחר ולא הספיק לבדוק חמץ בליל י"ד בניסן, שעליו לבדוק ביום י"ד, בערב פסח. אדם זה, אומר רבא, יכול לסמוך על אור יום, אם בודק הוא באכסדרה.

הב"ח מוסיף, כי נפסקה הלכה כדעת הרא"ש, שמצוות בדיקת חמץ מתקיימת בליל י"ד בניסן בלבד, לא לפני כן [ועיי"ש דעה נוספת בראשונים].

טרם נתוודע לדעות החולקים על הב"ח נברר, לפי הב"ח, מה דינו של אדם שבדק את ביתו לפני ליל י"ד בניסן, העליו לבדוק שוב את ביתו?

דבר העורך

ברוך שעשה לנו נס

כה נכתב בספר תולדות יעקב, בשם הסטיפלער זצ"ל:
שח רבינו, שפעם שאל אחד את מרן החזון איש זצוקללה"ה, מפני מה בזמנינו אין מצוי לראות השגחה פרטית בניסים גלויים, והשיב החזון איש זצ"ל: מדוע לא? הנה ביום שסיימתי לכתוב את חיבורי על מסכת עירובין, ישבתי בבית הכנסת במינסק, היה זה בתקופת מלחמת העולם הראשונה, ובזמן ההוא מי ששהה בלא ניירות ומסמכים מתאימים היה חשוד כמרגל.
לפתע נכנס אחד לבית הכנסת והודיע, כי קבוצת חיילים עומדים לפשוט על העיר ולחפש אנשים שאין להם תעודות. החזו"א שלא היתה לו שום תעודה ומסמך מתאים, יצא מבית הכנסת לכיוון העיר להחבא שם עד יעבור זעם, אך בהגיעו מחוץ לעיר הבחין כי כל החיילים עם מפקדיהם עומדים שם ומחכים להיכנס לעיר. בלית ברירה עבר ביניהם - בין שתי שורות של חיילים, עד שהגיע ליער והם לא ראוהו ולא הבחינו בו כלל!
ואמר החזו"א, כי הנס הגלוי קרה בזכות לימודו במסכת עירובין.

צעילוי נשמת

הר"ר **חיים אהרון ברלינר** ז"ל
ב"ר ישראל יצחק הי"ד
נלב"ע ט"ו בכסלו
תנצב"ה
הונצח ע"י חתנו ובתו **אבי ומאירה שנור** שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **פנחס יוסף איצקוביץ** ז"ל
ב"ר אברהם ז"ל
נלב"ע ט"ז בכסלו תשנ"ט
תנצב"ה

צעילוי נשמת

הר"ר **שמואל צבי הרמן** זצ"ל
ב"ר משה זצ"ל מח"ס א"י ובעיותיה באורם
של חז"ל נלב"ע י"ב בכסלו תשנ"א
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידו
הר"ר **יוסף ונעמי ינר** שיחיו - פ"ת

נר ה'
נשמת
אדם

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' **מאיר ברסלוינר** ז"ל בן הרב מנחם מנדל זצ"ל נלב"ע י"ט בכסלו תשמ"ד
וזוגתו מרת **בלומה רבקה** ע"ה בת הר"ר מנחם ראובן ז"ל נלב"ע י"ז בכסלו תשנ"ח
תנצב"ה

הונצחו ע"י בנם ידידו הר"ר **חיים דוד ברסלוינר** ומשפחתו שיחיו - רמת גן

בנושא זה נחלקו אחרונים. יש אומרים ("עולת שבת", "חוק יעקב", "פרי חדש", "גר"א, "בגדי ישע", "מקור חיים" ועוד), כי עם בדיקת המקום הרי הוא הופך ל"מקום שאין מכניסים בו חמץ", ויש החולקים וסוברים ("ב"ח, ט"ז ולבוש) כי בכך לא יצא המקום שנבדק טרם זמנו מכלל "מקום שמכניסים בו חמץ", שכן, בטבעו מכניסים בו חמץ, ורק הבדק בליל י"ד בניסן, כתקנת חכמים, מטביע על המקום תווית "נקי לפסח". הבדק טרם לכן, לא עשה ולא כלום.

להלכה כותב ה"משנה ברורה" (סי' תל"ג ס"ק א') ש"אין צריך לחזור ולבדוק, כן הסכימו רוב אחרונים, והרוצה להחמיר על עצמו לחזור ולבדוק, על כל פנים לא יברך".

מדבריו עולה לכאורה, כי לכל הדעות ראוי להמנע מבדיקת חמץ לפני י"ד בניסן, אך ה"שער הציון" (ס"ס ס"ק ה') מביא כי מדברי ה"פרי חדש", הגר"א ואחרונים נוספים עולה, כי אפילו לכתחילה ניתן לבדוק לאור הנר בלילות שלפני י"ד בניסן. כלומר, לדעתם, הראשונים בסוגייתנו לא נחלקו בנידון, והכל מסכימים, כי הבדק את החמץ בלילות הקודמים לליל י"ד בניסן, מקיים את המצווה [מחלוקתם היא על דעת רש"י שמדבריו משמע, כי אף ביום י"ד יכול לבדוק את האכסדרה. עיי' בביאור הגר"א בסעי' א' ובסעי' י"א שהוכיח כן מהירושלמי ודלא כהראב"ן].

זהו, איפוא, המקור לאותם הנוהגים לקיים בדיקת חמץ טרם המועד.

עם זאת, על מנהג זה מתקשה ה"חק יוסף", מפני שברכת "על ביעור חמץ" נקבעה על ידי חכמים לליל י"ד בניסן בלבד (רמ"א, "שולחן ערוך" סי' תל"ו סעי' א' ועיי'ש בביאור הגר"א), והבדק קודם לכן מחמץ ברכה זו!

אולם, מאחר שמשייכים מקום לבדיקה בליל בדיקת חמץ, וטרם בדיקתו מברכים "על ביעור חמץ", נמצא שהעורך בדיקת חמץ בלילות הקודמים ל"ד בניסן מקיים את המצווה ובלבד שיקפיד להותיר מקום לבדיקת חמץ בליל י"ד בניסן, כדי שלא יפסיד את הברכה (ראה ספר "עוטה אור" ח"ד סי' נ', וע"ע ב"פסקי תשובות" סי' תל"ג אות ח' על דברי ה"שערי תשובה" ס"ק ב' במה שכתב ליישב מנהג העולם בבדיקת חמץ בהעברה בעלמא).

דף יא/ב אוכלין כל ארבע

איסור חמץ אחד - שתי הגדרות שונות

איסור חמץ חל כבר בערב פסח. מדין תורה, החל מחצות היום של ערב פסח, דהיינו: תחילת השעה השביעית, אסור לאכול חמץ וליהנות ממנו [כך להלכה, ועיין לקמן, כח/ב, שנחלקו תנאים בדבר]. חכמים חששו שמא אנשים יטעו בשעות היום, ולפיכך הקדימו את חלות איסור החמץ. ההלכה כדעת רבי יהודה הסובר: "אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש". כלומר, בשעה הרביעית של היום מותר לאכול את החמץ. החל מן השעה החמישית, אין אוכלים את החמץ אך עדיין הוא מותר בהנאה ולפיכך אין שורפים אותו, ובתחילת השעה השישית - שורפים [ראה במשנתנו מחלוקת תנאים].

השעה החמישית והשעה השישית, זהות, איפוא, בכך שבשתיהן שורר איסור אכילה, ברם, המעיין בלשונו של הרמב"ם נוכח לדעת, כי לא הרי איסור האכילה של השעה החמישית, כאיסור האכילה של השעה השישית.

הנה, כתב הרמב"ם (הל' חמץ ומצה, פרק א', הלכה י'): "הא למדת שמותר לאכול חמץ ביום ארבעה עשר עד סוף שעה רביעית, ואין אוכלין בשעה חמישית אבל נהנין בו, והאוכל בשעה ששית **מכין אותו מכת מרדות**, והאוכל מתחילת שעה שביעית לוקה". האוכל בשעה שביעית לוקה - ניחא, הרי עובר הוא על איסור תורה. אך מה מקור החילוק שהתווה הרמב"ם בין איסור האכילה בשעה החמישית לבין איסור האכילה בשעה השישית? שניהם נתקנו על ידי חכמים, ובכל זאת, העובר ואוכל חמץ בשעה החמישית אינו לוקה מכת מרדות, לעומת האוכל חמץ בשעה השישית. מדוע? הגאון רבי יצחק זאב הלוי סולובייצ'יק זצ"ל מבריסק (חי' מר"ז הלוי הל' חמץ ומצה), עומד על הדברים, והוא מבאר אותם באופן נפלא, כלהלן.

הבה נקרא שוב את משנתנו: "אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחילת שש". מה ביאור המילים "ותולין כל חמש". רש"י מפרש כפשוטם של דברים, שבשעה חמישית מותר ליהנות מן החמץ, שאינו אסור אלא באכילה אך לא בהנאה. הרמב"ם מסביר, כי המשנה מתכוונת להורות בכך גם את דינם של לחמי תודה [לחמים הבאים עם קרבן תודה], שלעולם אסורים בכל הנאה פרט לאכילה. עליהם קבעה המשנה, כי אף על פי שבשעה החמישית, עם חלות איסור אכילה מדרבנן, אין בהם כל שימוש, שהרי עתה הם אסורים אף באכילה, מכל מקום אין היתר לשרפם.

מכאן למד הרמב"ם על ההבדל המהותי בין איסור אכילת חמץ בשעה החמישית לבין איסור זה בשעה השישית.

יש איסורים שקבעו חכמים שעל האדם להתרחק מדבר מסויים, אף על פי שחפץ זה אינו אסור בעצמותו. פעמים שחכמים קבעו כי החפץ עצמו נאסר. זהו החילוק המפורסם בין "גברא" ל"חפצא", בין איסור המוטל על האדם, לבין איסור המוטל על החפץ.

מעתה, משנתנו היא המקור לחילוק בין האיסורים, שהרי היא הקובעת שאין שורפים את לחמי התודה בשעה החמישית, וסיבה אחת בלבד יכולה להיות לכך - שהחמץ אינו אסור באיסור חפצא, וממילא אסור

אל סיפור זה הופנית על ידי אחד הקוראים לקראת תחילת הלימוד במסכת עירובין, וצפנתיו לפרסום לקראת סיום מסכת עירובין, מתוך מחשבה כי לומדי הדף היומי זקוקים לסייעתא דשמיא מרובה כדי לעבור בין דפי המסכת ולצאת ממנה כלעומת שנכנסו, מחזיקים בקביעות העיתים לתורה בכל יום.

כבר לפני כשבע מאות שנה אמר המהר"ל, שהוא שאל את אחד מגדולי הדור, מדוע רש"י והפוסקים האריכו לפרש ולבאר את דיניה של מסכת עירובין, יותר מכפי שנהגו ביתר המסכתות.

תשובתו היתה: "לפי שדיניהם הרוקים מדעת הבריות, כגון, גודא אסיק, גודא אחית ודין לבד ודופן עקומה, ולחי וקורה שמתירין את המבוי... אשר קשה לדעת סברתם. והכי חזרו הפרשנים להבינם ולהשכילם לכל" (מנהגי מהר"ל, הלכות סוכה).

אכן, ניתן לומר כי הנס התרחש. הרבנים מגידי השיעור בדף היומי ברחבי הארץ מדווחים בשמחה מרובה, כי רוב רובם של לומדי הדף היומי נצמדו אל הדף היומי בנחישות, תוך הסתייעות בגמרות המפוארות של מאורות הדף היומי, ועתה אפשר לברך על המוגמר, "ברוך שעשה לנו נס במקום הזה". מסכת עירובין הוכיחה, כי הדף היומי הפך לנחלת הכלל. חורף קיץ, שמש וגשם, מסכתות קלות ומסכתות קשות, הדף היומי תמיד שם.

לפנינו שתי ידיעות מרגשות משתי ערים בארץ ישראל, שהתקבלו במחזור הקודם, ולמקרא תכנן לא נותר אלא להתפעל ולהכריז בקול גדול: רבי מאיר שפירא - הדף היומי שייסדת הוא גלגל ההצלה, עליו נתפסים ונאחזים ככל כוחם יהודים המבקשים לשמור על יהדותם ועל מורשתם.

לכבוד עורך העלון "מאורות הדף היומי". **אני** מוסר שיעור בדף היומי בעיר רחובות בכל בוקר בין 9:00 ל-10:00 לקבוצה של כ-25 איש. השיעור התחיל דרך מאורות הדף היומי. **כיוון** שהתחלנו קצת באיחור, נוצר עיכוב בלימוד, וכך יצא שסיימנו מסכת שבת רק כעת לקראת חנוכה.

נצרו לבטים בין החברים - מה לעשות? האם להתחיל מסכת עירובין כסדר ואז נשאר בפיגור במשך כל המחזור (וזהו פיגור שקשה להשלימו ובפרט שמדובר בעירובין), אך נזכה לסיים את הש"ס - דבר שכולנו רוצים, או שבכל זאת כדאי לדגל על מסכת עירובין ולהתחיל ישר מסכת פסחים וכך ליכות להיות יחד עם לומדי הדף היומי.

יש לציין, כי המצדדים בהתחלת לימוד מסכת פסחים טענו, כי מידי שבת הם מקבלים את גליון "מאורות הדף היומי" והוא עוזר להם בלימוד השבועי, וכך אם נתחיל מסכת פסחים כנכנס לקצב תוך מספר שבועות עם העלון השבועי שישמש ככלי עזר, מאידך גיסא, מה יהיה עם מסכת עירובין? וכי בכל יום מזדמנת לנו הזכות ללמוד מסכת זו?

במהלך הדיון עלה בדעתי רעיון. התלבטתי אם להציע אותו בפני הלומדים, ולבסוף אמרתי לעצמי, אציע בפניהם את הרעיון בתור דברים בעלמא, ומה שיחליטו, יחליטו.

הרעיון שלי היה, שכל יום לפני מנחה - בקיץ או אחר ערבית - בחורף, **נקבע שיעור נוסף** ללימוד מסכת עירובין, וכך לא נפסיד את לימוד מסכת

עירובין ומאיךך נשמור על הסדר של הדף היומי יחד עם כל אלפי הלומדים.

הרעיון התקבל!!! וכך התקיים לו שיעור בדף היומי העולמי בביה"כ ענף יוסף בשכונת מרמורק ברחובות בכל יום, ושיעור נוסף במסכת עירובין כל ערב אחר תפילת ערבית, אותו קבענו בבית הכנסת המרכזי שבשכונתנו, בית הכנסת "שבזי".

זהו כוחו של הדף היומי!

אשרכים מאורות הדף היומי!

אשריך ר' מאיר שפירא!

בכבוד רב ובברכת התורה

אמיתי ג'דסי

מגיד שיעור בדף היומי

בביה"כ ענף יוסף - רחובות

ובשיעור במס' עירובין בביה"כ המרכזי "שבזי"

מרמורק - רחובות

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

עדיין לשרוף אותו. כלומר, מניעת האדם לאכול קדשים, אינה מהווה היתר לשרפם. בהגיע השעה השישית, סיבת איסור האכילה נעוצה בלחם עצמו, או אז מותר לשרפם, כפי ששורפים קדשים טמאים.

ברור, איפוא, מדוע העובר על האיסור בשעה החמישית אינו לוקה מכת מרדות, והעובר על האיסור בשעה השישית לוקה מכת מרדות, לפי שמכת מרדות חייבו חכמים רק באיסורים כדוגמת איסור התורה, שאסרה את החמץ עצמו, והואיל ורק בשעה השישית אסרו חכמים את החמץ באיסור "חפצא", כאיסור התורה, האוכל בשעה השישית בלבד לוקה מכת מרדות (וע"ש מה שהוסיף לדייק מלשון הרמב"ם. ועיין מגיד משנה הל' שבת פרק א' הל' ג', שחיוב מכת מרדות הוא על איסור דרבנן שיש לו עיקר מהתורה. ועיין מה שהרחיב בעניין זה הפרי מגדים בפתיחה הכוללת ח"א אות כ"ד-כ"ה ובשושנת העמקים כלל ט).

דף י"ב/ב אדם טועה

השעה - שישים דקות או 1/12 מהיום?

מה יעשה יהודי שבערב פסח כשעה לפני חצות היום נזכר ששכח למכור לנכרי כמות אדירה של חמץ המצוייה במפעלו? לכשיפתח את השולחן ערוך יגלה, כי אם התמזל מזלו וערב פסח זה חל בשנה מעוברת, יש לו פתח של הצלה לממונו. מה בין שנה מעוברת לאיסור חמץ בערב פסח? על כך, ועוד - במאמר שלפנינו.

חכמינו קבעו שיעורים רבים של מצוות על ידי ציון השעה שבה יש לקיימן, או השעה שבה פגה האפשרות לקיומן.

הנה, למדנו במשנה הראשונה של מסכת ברכות: "מאימתי קורין את שמע בשחרית... עד שלש שעות". לגבי חמץ בערב פסח אומר רבי יהודה, וכך נפסק להלכה: "אוכלים כל ארבע, ותולין כל חמש, ושורפים בתחילת שש", כנלמד בסוגייתנו בהרחבה. מאחר שחכמים חששו שמא אדם יטעה בשעתיים ויאכל חמץ לאחר חצות היום, הקדימו את איסור אכילת חמץ בשעתיים.

ערב פסח ארוך מהרגיל: הבה נלמד את ההלכה הבאה שכתב הרמ"א (שולחן ערוך או"ח סימן תמ"ג סעיף א'): "ובשנת העיבור שהיום ארוך, אלו הארבע שעות לפי ענין היום ומותר לאכול חמץ עד שלש שעות (רמב"ם בפירוש המשנה ריש ברכות, ומהרי"ו). ויש אומרים, עד ב' שעות קודם חצות (תרומת הדשן סימן קכ"א)". כלומר, הרמ"א מציין מחלוקת בין הראשונים, כיצד יש לנהוג בשנה מעוברת, בה יום ערב פסח ארוך מבשנה רגילה, כך שמעלות השחר ועד חצות היום יש שבע שעות ולא שש שעות בלבד; לדעת תרומת הדשן בשנה זו איסור האכילה מתאחר בשעה!

כאשר נבחן בעיון את דבריו, עולה, לכאורה, תגלית מדהימה, המערערת יסוד מוצק זה דורות רבים, כלהלן.

כל שומר תורה ומצוות יודע כי חז"ל מדדו את היום ואת הלילה בשעות זמניות, ולא בשעות קבועות כשלנו. כלומר: כיום, השעה מציינת פרק זמן מדוד וקבוע, לעומת שעה זמנית שנקבעה על ידי חלוקת היום לשנים עשר חלקים, כאשר כל חלק מכונה שעה. כמו כן, הלילה חולק לשנים עשר חלקים, וכל אחד מחלקיו כונה שעה. מובן מאליו, כי שעה זמנית ביום קיץ, מכילה זמן רב יותר משעה זמנית ביום חורף, שכן, שני הימים מחולקים לשנים עשר חלקים, בעוד היום הקיצי ארוך, והיום החרפי קצר.

לפיכך, זמני קריאת שמע וסוף זמן תפילת שחרית, משתנים מיום ליום ואינם קבועים לעולם, מאחר שהם נקבעו לפי שעות זמניות, הנעות ונדדות כל יום, עם שינויי הפרשים בין היום לבין הלילה. אכן, כך כתב הרמב"ם (פירוש המשניות, ברכות פרק א'): "ודע, כי כל השעות הנזכרות בכל המשנה, הם השעות הזמניות!" כה פשוט היה לו הדבר, עד שלא טרח להוכיחו, וכן נקטו שאר הראשונים ונפסק להלכה בשולחן ערוך (או"ח סימן נ"ח סעיף א' ובמקומות נוספים), כדבר פשוט ומוסכם (ועיין שו"ת חתם סופר, או"ח סימן קצ"ט).

יש מגדולי האחרונים (עיין פני יהושע, מהדו"ב, ברכות, ג/ב; שו"ת משכונת יעקב, או"ח, סימן ע"ט) אשר הקשו על קביעה זו וניסו להוכיח, כי חלק מן הראשונים חולקים על הרמב"ם וסוברים, כי חכמים קבעו את דיני התורה ואת תקנותיהם לפי השעות המסודרות, שאינן נעות מחורף לקיץ ומסתיו לאביב. אולם, להלכה מוסכם וברור על הכל, כדעת הרמב"ם (עיין שו"ת אגרות משה, או"ח, ח"ב, סימן ב'). ברם, לכאורה, פסקו של בעל תרומת הדשן מהווה הוכחה מוצקה כי הוא חולק על הרמב"ם. שכן, לפי שיטת הרמב"ם, שעותיו של היום החורפי כמוהן כשעות היום הקיצי, לעולם השעה השישית חלה בחצות היום, לפי שלעולם היום מחולק לשתיים עשרה שעות. אך ורק לפי סידור השעות הקבוע, יתכן מצב שחצות היום יחול בשעה השביעית מתחילת היום.

האם חלק בעל תרומת הדשן על הרמב"ם, ועל הדעה המקובלת מדור דור?!

ובכן, בעל תרומת הדשן עצמו מגלה בתשובה הראשונה שכתב בספרו, כי זמני היום שנקבעו על ידי חכמים לגבי מצוות התורה, כגון, קריאת שמע ותפילה, מתייחסים לשעות זמניות בלבד! [ע"ש לגבי פלג המנחה, וע"ש עוד שיתכן שלא הכריע בדבר].

ומה בדבר קביעתו לגבי איסור אכילת חמץ בערב פסח? שומה עלינו לפרש את דבריו, כי מאחר שחכמים לא תיקנו את איסור האכילה אלא מפני חשש שבני האדם יטעו בשעות ויאכלו לאחר חצות היום [אז אסורה האכילה מן התורה], לפיכך הוא סובר, כי לגבי תקנה זו אין צורך לחלק את היום בלבד לשתיים עשרה

"אחד בבוקר,
אחד בערב,
לפני האוכל".

גם ד"ר כהן מבני ברק
לא מפספס.
2 משניות ביום
וכל היום נראה אחרת.

כולם מצטרפים
מה איתך?

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם
מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764

צעילוי נשמת

הרב יחזקאל הרטמן ז"ל

ב"ר שלום ז"ל

נלב"ע י"ח בכסלו תשל"ז

תנצב"ה

פנינים

דף יד/ב סוגיית רבי חנינא סגן הכהנים

ציון לנפש חיה

על אודות הסוגיה הנלמדת בסדר הדף היומי, סוגיה הידועה בהיכלי הישיבות בשם "סוגיית רבי חנינא סגן הכהנים", שבה ענייני סדר טהרות, כותב רבי יחזקאל לנדא זצ"ל, בעל נודע ביהודה, בהקדמתו לספרו המפורסם על מסכתנו "ציון לנפש חיה":

"...ובשיטה דרבי חנינא סגן הכהנים, לא יאומן כי יסופר גודל היגיעה שיגעתי בה! כמה לילות נידדתי שינה מעיניו".

אגב, מספרים, כי באחת המהדורות הופיע הספר תחת השם המשונה "לנפש חיה", כי נתחלף לו לצנזור הרוסי ציון בציון, ואת "ציון", משאת נפשם של היהודים אסור להזכיר... הלך ומחק את המלה משם הספר...

שעות, אלא די בחלוקת כל היממה לכ"ד שעות, מפני שכל עיקר תקנה זו שלא יטעו בני אדם, ומאחר שכן דרך בני אדם לחשב את שעותיהם, איסור חכמים נדחה כפרק הזמן שנוסף עד שעת חצות.

לסיום נציין, כי עיקר הלכה נפסק שלא כדעת בעל תרומת הדשן, כי אם בדיעבד במקרה של הפסד מרובה, כאשר אדם לא הספיק למכור את החמץ, רשאי הוא לסמוך על דעה זו ולמכור את החמץ לנכרי בפרק זמן ההיתר שהאריך בעל תרומת הדשן (משנה ברורה, שם, ס"ק ט', כדעת המ"א וע"ש בשעה"צ) [עיי' עוד בעניין זה בארוכה בספר הזמנים בהלכה, פרק י"ב].

דף יג/א ארבעה עשר שחל להיות בשבת... ומשיירין מן הטהרות מזון שתי סעודות

לחם משנה בערב פסח שחל בשבת

בברייתא הנלמדת בגמרתנו מבואר, כי בערב פסח שחל להיות בשבת, מבערים את החמץ בערב שבת ומותרים חמץ כדי מזון שתי סעודות בלבד.

הלחצים בשבתות שכאלו אינם מעטים. יש האוכלים בתוך שקיות, משגיחים על הילדים בשבע עיניים, מתנערים פעמים אין ספור, ולפיכך, הכל קופצים על כל רעיון שבאמצעותו ניתן להפחית את כמות החמץ. הנה רעיון פשוט ביותר: ללחם משנה יטלו מצה ולא חמץ! אכן, חכמים אסרו לאכול מצה בערב פסח, לפיכך אוכלים חמץ בסעודות השבת ולא מצה, אך לכל הפחות ישתמשו במצה כ"לחם משנה". שאלה זו נידונה בפוסקים.

בעל שו"ת "בצל החכמה" (ה"ג סי' ק"י) סבור, כי מאחר שלא ניתן לצרף כלחם משנה פת שאינה ראוייה לאכילה, לא ניתן להשתמש במצה כלחם משנה, לפי שמחמת איסור חכמים לאכול מצה בערב פסח, היא אינה ראוייה לאכילה (עיי"ש מה שהרחיב בזה).

ברם, פוסקים רבים (ראה "אגרות חזון איש" ח"א סי' קפ"ח, "תשובות והנהגות" ח"ב סי' רי"א, "דעת תורה" סי' תמ"ד בהג"ה) מערערים על טענה זו, מפני שתקנת חכמים לבלתי אכול מצה בערב פסח, מתייחסת לאדם היודע לספר ביציאת מצרים - למעט הקטנים, שאינם יודעים לספר ביציאת מצרים. נמצא שמצה זו נחשבת ראוייה לאכילה.

מדוע מצה יקרה היא מוקצה?: עם זאת, אין הדברים אמורים לגבי כל סוגי המצות, כפי שה"פרי מגדים" (סי' תמ"ד א"א ס"ק א') מדגיש, כי שונה דינה של מצה יקרה הנשמרת לליל הסדר כדי לקיים בה את מצוות הפסח. מצה זו מוקצה היא, לא מפני איסור חכמים לאוכלה, אלא מפני "חסרון כיס"... חפץ שבעליו מקפיד שלא להשתמש בו לשימוש אחר מן השימוש לו הוא מיועד, מפני ערכו, הרי הוא "מוקצה מחמת חסרון כיס". נמצא, שמצה זו אינה ראוייה ללחם משנה.

אך ה"אור שמח" (הל' שבת פרק כ"ה הל' ט') חולק על סברה זו. לדעתו, לעולם אוכל אינו יכול להיות מוקצה מחמת חסרון כיס, שכן, כל אשר לו יתן האדם בעד נפשו, ולפיכך, לעולם אדם אינו מקצה מדעתו אוכל הראוי למאכל, אף שערכו רב.

עולים על רכבת הלימוד

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה', לומדים כמה דקות זוכים בסיוף רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד עכשיו! *3029

חודש ראשון התנסות חינם

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

מזמנת הדף היומי

ברכת גדולי ישראל

"... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"

מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינם התקשר עכשיו: *3764

לעילוי נשמת הר"ר **משה אליה פרת** ז"ל ב"ר שמואל דוד ז"ל נלב"ע י"ב בכסלו ורעייתו **שרה מרים** ע"ה ב"ר נח ז"ל נלב"ע י"ז בתמוז **תנצב"ה** הונצחו ע"י בתם וחתנם **דוד ודבי רבינוביץ** שיחיו - פ"ת